

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 12/2000 vp

Hallituksen esitys laeiksi patenttilain ja kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä huhtikuuta 2000 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi patenttilain ja kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta (HE 21/2000 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti ympäristövaliokunta on antanut asiasta lausunnon

(YmVL 3/2000 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Timo Kaisanlahti, kauppa- ja teollisuusministeriö
- toimistopäällikkö Ritva Oinonen ja apulais-toimistopäällikkö Laila Jungfelt, Patentti- ja rekisterihallitus
- johtaja Jarmo Juga, Suomen Kotieläinjalostuskeskus - FABA.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksellä saatetaan Suomessa voimaan bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta annetun direktiivin säännökset.

Patenttilain viittaukset mikro-organismeihin tai viljelmiin korvataan direktiivin mukaisesti viittauksella biologiseen materiaaliin. Patenttilaissa säädetään, että patentti voidaan myöntää keksintöön, kun sen kohteena on biologisesta materiaalista koostuva tai biologista materiaalia sisältävä tuote tai menetelmä, jonka avulla voidaan valmistaa, muokata tai käyttää biologista materiaalia.

Patenttilain kasvi- ja eläinkeksintöjen patentoitavuutta koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Nykyiseen tapaan patenttia ei myönnetä kasvilajikkeisiin tai eläinrotuihin.

Keksinnöt, joiden kohteena ovat kasvit tai eläimet, voidaan kuitenkin patentoida, jos keksinnön tekninen toteutettavuus ei rajoitu yhteen kasvilajikkeeseen tai eläinrotuun.

Muodostumisensa ja kehityksensä eri vaiheissa oleva ihmiskeho sekä pelkästään sen ainesosaa, geenin sekvenssi tai osasekvenssi mukaan lukien, koskeva löytö eivät voi olla patentoitavissa olevia keksintöjä. Ihmiskehosta eristetty tai muuten teknisellä menetelmällä valmistettu ainesosa, yksittäisen geenin sekvenssi tai osasekvenssi mukaan lukien, voi muodostaa patentoitavissa olevan keksinnön, vaikka tällaisen ainesosan rakenne olisi samanlainen kuin luonnollisen ainesosan rakenne, jos se täyttää yleiset patentoitavuuden edellytykset.

Patenttia ei myönnetä keksintöön, jonka kaupallinen hyödyntäminen on yleisen järjestyksen tai hyvien tapojen vastaista. Patentoitavissa eivät ole erityisesti keksinnöt, jotka koskevat ihmisen kloonauksen menetelmiä sekä menetelmiä, joilla muutetaan ihmisen sukusolujen geneettistä identiteettiä. Patentoida ei voida myöskään ihmisalkioiden käyttöä teollisiin tai kaupallisiin tarkoituksiin ja menetelmiä, joilla muutetaan eläinten geneettistä identiteettiä ja jotka todennäköisesti aiheuttavat eläimille kärsimyksiä ilman, että niistä on huomattavaa lääketieteellistä hyötyä ihmiselle tai eläimelle.

Patenttilakiin lisätään maanviljelijän erivapautta koskevat säännökset, joiden mukaan maanviljelijä saa käyttää patentilla suojatusta kasvituohteesta saatavaa lisäysaineistoa edelleen monistamiseen tai lisäämiseen omalla tilallaan. Vastaavasti maanviljelijä voi omalla tilallaan käyttää patentilla suojatun jalostuskarjan seuraavia sukupolvia maatalouden harjoittamiseen mutta ei kaupallisiin tarkoituksiin.

Patenttilakiin ja kasvinjalostajanoikeudesta annettuun lakiin lisätään säännökset vastavuoroisesta pakkoluvasta eräissä tapauksissa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Talousvaliokunta ehdottaa, että laki patenttilain muuttamisesta hyväksytään jäljempänä mainituin täsmennyksin ja että laki kasvinjalostajanoikeudesta annetun lain muuttamisesta hyväksytään ehdotuksen mukaisena.

Esitys perustuu biologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta annettuun direktiiviin, joka on ollut valmisteluvaiheessa lausunnolla eduskunnassa. Suomessa noudatettu patenttilain tulkintakäytäntö vastaa jo nykyisin pääosiltaan direktiivin sisältöä. Esityksen tavoitteena on direktiivin mukaisesti lisätä oikeusvarmuutta bioteknologian alalla, mikä osaltaan edistää alan yritysten toimintaedellytyksiä. Lakiin tehtävillä muutoksilla selvennetään ja saatetaan ajan tasalle patenttien myöntämisedellytyksiä biologisille keksinnöille.

Ympäristövaliokunta toteaa lausunnossaan, että lakia sovellettaessa on lähdettävä tiukasta tulkintalinjasta ja vältettävä liian laajojen patenttioikeuksien myöntämistä. Valiokunta viittaa ympäristövaliokunnan lausunnon perusteluihin.

Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan patenttiviranomainen on noudattanut bioteknologian keksintöjen patenttihakemusten käsittelyssä tiukkaa linjaa. Suomessa on myönnetty patenteja vain tarkasti rajatuille keksinnöil-

le, ja tämä linja tulee jatkumaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että linja jatkuu johdonmukaisena.

Ympäristövaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että patenttiviranomaisilla tulee olla eläinpatenttihakemusten käsittelyssä riittävä asiantuntemus ja resurssit käytössään myös geeniteknologiaan liittyvistä eettisistä ja lääketieteellisistä kysymyksistä sekä eläinsuojelullisista näkökohdista.

Voimassa olevien säännösten mukaan patenttivirasto voi käyttää asiantuntijoita, jotka eivät ole patenttiviraston palveluksessa, jos se katsotaan tarpeelliseksi patenttihakemuksen tutkimisen kannalta.

Patenttiviranomaisen patenttihakemusta koskevaan päätökseen voidaan hakea muutosta laissa säädetyssä järjestyksessä.

Geenitekniikan kehittymisen ja patentoinnin etiikan osalta talousvaliokunta viittaa ympäristövaliokunnan lausuntoon.

Yksityiskohtaiset perustelut

Valiokunta on täsmentänyt patenttilain muuttamisesta annetun lakiehdotuksen 1 a §:n 2 momentin säännöstä ympäristövaliokunnan ehdottamalla tavalla siten, että momentissa mainittu keksintö voidaan patentoida, jos patentoinnin edellytykset muutoinkin täyttyvät.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että ihmisestä peräisin olevalle ainesosalle voidaan myöntää patentti, jos myös yleiset patentoitavuuden edellytykset täyttyvät eli keksinnöllisyyden, uutuuden, teknisen luonteen ja teollisen käyttökelpoisuuden vaatimukset.

Valiokunta viittaa ympäristövaliokunnan lausunnon perusteluihin.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään hallituksen esityksen mukaisena paitsi 1 a § hyväksytään muutettuna seuraavasti:

Valiokunnan muutosehdotus

1 a §

(1 mom. kuten HE)

Ihmiskehosta eristetty tai muuten teknisellä menetelmällä valmistettu ainesosa, yksittäisen geenin sekvenssi tai osasekvenssi mukaan lukien, voi sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, muodostaa patentoitavissa olevan keksinnön, *jos patentoitavuuden edellytykset muutoin täyttyvät*, vaikka tällaisen ainesosan rakenne olisi samanlainen kuin luonnollisen ainesosan rakenne.

Helsingissä 23 päivänä toukokuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Leena Luhtanen /sd	Kalervo Kummola /kok
vpj.	Mauri Salo /kesk	Pekka Kuosmanen /kok
jäs.	Jouni Backman /sd	Jari Leppä /kesk
	Klaus Hellberg /sd	Mika Lintilä /kesk
	Susanna Huovinen /sd	Olli Nepponen /kok
	Mikko Immonen /vas	Antti Rantakangas /kesk
	Reijo Kallio /sd	Juhani Sjöblom /kok
	Marja-Leena Kemppainen /skl	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eelis Roikonen.